

Mariański, Janusz

"Einführung in den pastoralen Beruf.
Ein Arbeitsbuch", Paul Michael
Zulehner, München 1977 : [recenzja]

Studia Płockie 9, 323-325

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PAUL MICHAEL ZULEHNER, EINFÜHRUNG IN DEN PASTORALEN BERUF. EIN ARBEITSBUCH. DON BOSCO VERLAG, MÜNCHEN 1977, SS. 214.

Statystyki kościelne w wielu krajach Europy Zachodniej ukazują od szeregu lat niepokojące zjawisko zmniejszania się liczby kleryków w seminariach duchownych, liczby neoprezbiterów oraz kapłanów zatrudnionych w duszpasterstwie. Z drugiej strony, badania socjologiczne z lat siedemdziesiątych potwierdziły zadziwiająco wysoki poziom zainteresowania „zawodami” duszpasterskimi w Kościele (G. Schmidtem, Umfrage unter Priesteramtskandidaten, Freiburg 1975. — Laientheologen. Eine Untersuchung von Studiensituation, Berufsvorstellungen und kirchlicher Orientierung von Laientheologen in Österreich, IKS — 124, Wien 1975. — Berufsbild und Selbstverständnis von Laientheologen, IKSE-88, Essen 1975). Obok posług kapłańskich powstały i rozwinęły się w krajach strefy języka niemieckiego nowe modele „zawodów” duszpasterskich, jak: pomocnicy pastoralni, nauczyciele religii i katecheeci, asyścenci i referenci pastoralni, asyścenci parafialni w parafiach bez stałego księdza, stali diakoni, pomocnicy społeczni, referenci młodzieży, eksperci prasy katolickiej, fachowcy od kształcenia (katecheza dorosłych).

Spadek zainteresowania kapłaństwem u młodych nie jest równoznaczny z brakiem zainteresowania się „zawodami” pastoralnymi w ogóle. W ostatnich latach wzrosła szczególnie silnie liczba osób świeckich studiujących teologię. Około dwóch trzecich studentów teologii myślało kiedyś o podjęciu pracy kapłańskiej. Jednak tylko trzecia część spośród interesujących się „zawodami” pastoralnymi i tylko połowa spośród realnie interesujących się kapłaństwem wstępuje do seminariów duchownych. Pozostali studiują jako teologowie świeccy. Spośród seminarzystów tylko trzecia część przyjmuje święcenia kapłańskie. Istnieje więc w Kościołach zachodnich, dotkniętych kryzysem powołań kapłańskich, niewykorzystany potencjał i „rezerwuar” możliwości pozyskania ludzi dla duszpasterstwa, czy to w formie kapłaństwa „urzędowego”, czy w formie zróżnicowanych posług pastoralnych.

Ten ważny wewnętrzkościelny problem personalny, dotyczący egzystencji i żywotności Kościoła, podejmuje P. M. Zulehner w pracy „Einführung in den pastoralen Beruf”. Pragnie on pomóc wszystkim osobom interesującym się „zawodami” duszpasterskimi w Kościele, a kapłaństwem w szczególności, w podjęciu pozytywnej decyzji w tym kierunku (cele dydaktyczno-wychowawcze książki). W związku z tym pokazuje szanse i trudności związane z wykonywaniem tych „zawodów” w dzisiejszym społeczeństwie pluralistycznym, opisuje zmienną sytuację religijno-duszpasterską (zwłaszcza w porównaniu z okresem wcześniejszym), ujawnia istniejące konflikty oraz charakteryzuje możliwości sensownej i pozytywnej pracy w Kościele, pomagającej odnaleźć pełne życie ludzkie i dojrzłą egzystencję chrześcijańską. Bezpośrednią inspiracją do powstania książki były wykłady w latach 1974—1976 w uczel-

niach teologicznych RFN i kontakty ze studentami teologii. Autor odwołuje się dość często do materiałów socjologicznych, zwłaszcza zebranych w trakcie badań ankietowych wśród księży, kleryków i teologów świeckich. Jako socjolog i teolog pastoralista „przykłada” do rezultatów badań socjologicznych „miarę” refleksji teologicznej.

W rozdziale pierwszym, poświęconym sytuacji „zawodów” pastoralnych, autor charakteryzuje pierwszorzędne motywy wyboru tych „zawodów” (osobisty stosunek do Boga, wypełnienie nakazu Chrystusa, poświęcenia się dla innych) i ambiwalentne motywy dodatkowe (możliwość awansu, religijna potrzeba bezpieczeństwa, poważanie społeczne itp.). Podejmuje skomplikowaną problematykę zadowolenia zawodowego oraz konfliktów związanych z wykonywaniem pracy duszpasterskiej. „Podstawowy konflikt pastoralny” wynika z rozbieżności, a nawet sprzeczności między oczekiwaniami społeczeństwa pod adresem Kościoła i tym, co oferuje Kościół. Niektóre osoby zatrudnione w duszpasterstwie odczuwają w sposób szczególny te napięcia pomiędzy społeczeństwem i Kościołem.

Drugi obszerny fragment pracy dotyczy przemian w sytuacji pastoralnej spowodowanych ewolucją pozycji Kościoła w społeczeństwie współczesnym. Stosunek człowieka do religii przekształca się wraz ze zmianą społeczeństwa i społeczną pozycją Kościoła w tym społeczeństwie. Według P. M. Zulehnera społeczeństwo epoki przedtechnicznej (społeczeństwo chrześcijańskie) „produkowało” prawie wyłącznie chrześcijan tradycyjnych, ludowych (w sensie socjologicznym). Ścisła więź i współpraca Kościoła, państwa, społeczeństwa i wszystkich nośników socjalizacji (rodzina, szkoła, ustawodawstwo prawne itp.) nie pozostawiała innego wyboru, jak tylko orientowanie się (przynajmniej zewnętrznie) na oczekiwania i wymagania Kościoła. W społeczeństwie pluralistycznym wraz ze zmianą pozycji Kościoła współmienia się stosunek człowieka do religii. Pojawiają się obok chrześcijańskiego konkurencyjne światopoglądy, przez co Kościół zostaje postawiony w sytuacji „rynku światopoglądowego”. Społeczeństwo pluralistyczne „produkuje” chrześcijan „wybierających” („Auswahlchristen”). Wzory postaw religijnych, które tworzą się w kulturze pluralistycznej, prezentują mniej lub bardziej spójnie syndromy światopoglądowe. Jednostki przyswajają sobie wybrane wzory postaw religijnych, które odpowiadają ich potrzebom, inne zaś odrzucają lub przynajmniej kwestionują. Prawdopodobieństwo rozszerzania się postaw „wybiórczych” wobec religii wzrasta w miarę narastania odczuwalnych napięć między społecznym i kościelnym systemem wartości.

Opisywane przez socjologów zmiany społecznych kształtów religii i Kościoła wskazują na wzrost postaw charakteryzujących się „wybiórczością” w zakresie percepcji i interpretacji dziedzictwa religijnego oraz częściową identyfikacją z Kościołem. Obok tej zasadniczej tendencji zaznacza się we współczesnych wysoko rozwiniętych społeczeństwach przyrost grupy chrześcijan „z przekonania”. Przynależą oni w sposób bardziej świadomy i zdecydowany do wspólnoty kościelnej. Kurczy się natomiast grupa chrześcijan tradycyjnych.

Dokonujące się przemiany religijne domagają się przekształceń w formach i strukturze duszpasterstwa. Zulehner podkreśla mocno, że w społeczeństwie pluralistycznym „duszpasterstwo nawróconych” („Pastoral an schon Bekehrten”), czyli tych, którzy w mniej lub więcej wystarczającej mierze uczestniczą w życiu i wierze Kościoła, musi być uzupełnione „duszpaster-

stwem nawrócenia" („Pastoral der Bekehrung") skierowanym ku tym, którzy pozostają w częściowym dystansie wobec wiary i Kościoła. „Auswahlchristen" są bowiem mało uchwytliwi w ramach stosowanych dotychczas metod tradycyjnych. Potrzebują oni najpierw odpowiedniego do czasów współczesnych uzasadnienia wiary i nowych form kontaktu w ramach grup dyskusyjnych, nieformalnych, rozmów indywidualnych itp. „Duszpasterstwo nawrócenia" zakłada priorytet głoszenia wiary przed udzielaniem sakramentów. Zarówno dla chrześcijan związanych z Kościołem, jak i dla stojących „na uboczu", nieodzowne jest tworzenie i aktywizowanie żywych, dynamicznych i „na miarę ludzką" wspólnot parafialnych.

Dwa kolejne rozdziały charakteryzują wnikliwie od strony praktycznej nowy typ zmodyfikowanego duszpasterstwa. Mamy tu refleksję nad konkretnymi celami pastoralnymi, jakie można zrealizować w parafii, oraz sformułowane podstawowe postulaty w zakresie duchowości pastoralnej dla różnych posług w Kościele. Duszpasterze otrzymują praktyczne wskazówki, zachęty i impulsy, jak poznać swoje parafie zarówno od strony istniejących różnicowań (dyferencjacje), jak i nieodzownych priorytetów w posłudze pastoralnej, wreszcie od strony zakładanych i realizowanych planów duszpasterskich. Na przykładzie trzech konkretnych modeli parafii (Machstrasse w Wiedniu, Dortmund-Scharnhorst i Eschborn bei Frankfurt) Zulehner pokazuje, jak parafie stają się nośnikami intensywnego życia kościelnego i życia wiary oraz jak mogą do tego celu systematycznie się zbliżyć. W tych fragmentach recenzowanej książki wiele pożytecznych rozważań mogą odnaleźć nie tylko ci, którzy stoją przed ewentualnym wyborem „zawodu" duszpasterskiego (np. studenci teologii), ale również praktycy, pełniący zbawczą posługę w Kościele.

Książka Zulehnera adresowana do wszystkich zainteresowanych problematyką zaangażowań duszpasterskich w Kościele (aktualni i byli kandydaci do kapłaństwa, świeccy studenci teologii, świeccy zatrudnieni w duszpasterstwie i księża, wychowawcy w Seminariach Duchownych i instytucjach kształcenia dorosłych itp.), poza warstwą informacyjną, rozszerzającą spojrzenie na problematykę uczestnictwa ludzi młodych w pracy duszpasterskiej, charakteryzuje się również warstwą refleksyjną mającą skłonić czytelnika do podjęcia aktywnej decyzji współtworzenia pożądanych kształtów Kościoła. Wskazanie na te szerokie możliwości jest szczególnie cenne. Formułowanie niektórych myśli w postaci pytań postuluje niejako automatycznie konieczność szukania właściwych odpowiedzi. Zbyt obszerne potraktowanie jednych zagadnień i pobieżne — innych, było przez Zulehnera zamierzone — jego książka nosi przecież tytuł „Wprowadzenie...". Mimo złożoności omawianych zagadnień, udało się umiejętnie połączyć ścisłość teologiczno-socjologiczną z dużą przejrzystością wykładu oraz użytecznością praktyczną.

Ks. Janusz Mariński